

УДК 378:373.091.12.011.3-051

DOI:

Тетяна Рожко-Павлишин, кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри педагогіки і методики початкової та дошкільної освіти
Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка
Неля Перхайло, кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри соціальної педагогіки і соціальної роботи
Університету Григорія Сковороди в Переяславі

SOFTSKILLS ЯК УМОВА ЕФЕКТИВНОЇ ПРОФЕСІОНАЛІЗАЦІЇ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Проблема оптимізації процесу професійного розвитку педагогів закладів дошкільної освіти нині загострюється новими фаховими викликами, суспільними запитами, вимогами конкурентного професійного середовища. Автори статті в цьому зв'язку показують сутність і роль softskills як надпрофесійних навичок педагогів ЗДО, що забезпечують готовність до самореалізації у різних сферах життя, вироблення лідерських якостей, комунікативної ефективності, асертивності особистості.

Проаналізований реальний стан сформованості softskills вихователів закладів дошкільної освіти, встановлені проблеми, з якими вони стикаються у професійній діяльності. До того ж автори статті окреслили орієнтовний алгоритм опанування цих навичок на різних етапах професіоналізації фахівця. Назвали фактори і засоби, що активізують оволодіння softskills (система спеціального навчання у вищій школі, рання професіоналізація у процесі педагогічної практики здобувачів, інноваційні освітні технології, позитивна мотивація особистості до професійного самовдосконалення, готовність фахівця до свідомої безперервної самоосвіти тощо).

***Ключові слова:** softskills; майбутній педагог; заклад дошкільної освіти; професіоналізація; алгоритм формування softskills.*

Лім. 8.

**Tetiana Rozhko-Pavlyshyn, Ph.D. (Pedagogy), Associate Professor of the Pedagogy and Methods
of Primary and Preschool Education Department,
Ternopil Volodymyr Hnatyuk National Pedagogical University**
**Nelia Perkhailo, Ph.D. (Pedagogy), Associate Professor
of the Social Pedagogy and Social Work Department
Hryhoriy Skovoroda University in Pereiaslav**

SOFTSKILLS AS A CONDITION FOR EFFECTIVE FUTURE CHILDCARE TEACHERS OF PRESCHOOL INSTITUTIONS

The world globalization is inseparable from the process of renewal of various spheres of life in any society which leads to significant changes in the national education sector. The point is that the enrichment of the information and semantic field, the emergence of new subjects of knowledge and tools for their study, significant modernization of scientific research and practical implementation of pedagogical innovations. In this perspective, it is worth considering the emergence of modern social challenges, public expectations for the pedagogues' professional activities. Ukrainian higher education has faced the need to respond quickly and flexibly to integration processes, motivational and value transformations, new demands of society and the needs of pedagogues, the requirements for the specialists' professional training in general.

At present we should talk not only about the formation of the pedagogues' professional competencies, provided by professional standards, educational programs, etc., but also about developing a conscious, active, open professional position aimed at self-creation, lifelong learning, self-improvement, mastering super-professional skills, striving for maximum personal skills and professional self-realization. Today, a successful childcare teachers of preschool institutions is a specialist who is able to strengthen his/her professionalism with the skills of a leader, an effective communicator, the ability to work in a team and self-presentation, conflict management and creative thinking and etc.

This confirms the actuality of the problem of childcare teachers of preschool institutions softskills forming to raise the level of their professionalism, enhance professional formation and development. The aim of the article is to highlight the essence and role of softskills in the professional childcare teachers of preschool institutions formation and development, the process of their professionalization.

The content analysis is used to establish the nature, role, register of childcare teachers of preschool institutions

SOFTSKILLS ЯК УМОВА ЕФЕКТИВНОЇ ПРОФЕСІОНАЛІЗАЦІЇ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

softskills, general logical methods for analysis, comparison, argumentation, generalization and formulation of conclusions from theoretical research and empirical research methods used to study pedagogical practice, establishing the level of mastery of childcare teachers of preschool institutions softskills etc.

Keywords: *softskills; future pedagogue; preschool institutions; professionalization; softskills formation algorithm.*

Постановка проблеми та її значення. Глобалізація світу нерозривна з процесом оновлення різних сфер життя у будь-якому суспільстві, що зумовлює істотні перетворення і в національній освітній галузі. Ідеться про збагачення інформаційно-смыслового поля, появу нових предметів пізнання та інструментів їх вивчення, суттєву модернізацію наукового пошуку і практичного втілення педагогічних інновацій. У цьому ракурсі варто розглядати й появу сучасних соціальних викликів, суспільних очікувань щодо професійної діяльності педагогів. Українська вища школа постала перед необхідністю оперативної і гнучкої реакції на інтеграційні процеси, мотиваційні та ціннісні трансформації, нові запити соціуму й потреби самих педагогів, вимоги до професійної підготовки фахівців загалом. Нині доцільно говорити не лише про формування професійних компетентностей педагога, передбачених професійним стандартом, освітніми програмами тощо, але і про вироблення у нього свідомої, активної, відкритої професійної позиції, скерованої на самотворення, безперервне навчання, самовдосконалення, опанування надпрофесійними навичками, прагнення до максимальної особистісної й фахової самореалізації. Нині успішний педагог дошкільного закладу – це фахівець, здатний підсилити свою професійність навичками лідера, ефективного комунікатора, здатністю до командної роботи та самопрезентації, протидії конфліктам і креативного мислення тощо.

Сказане підтверджує актуальність проблеми формування softskills у педагогів ЗДО для піднесення рівня їхньої професійності, активізації фахового становлення й розвитку.

Аналіз досліджень з проблеми. Питання професійного розвитку педагога, його професіоналізації належать до найбільш досліджуваних. Нині висвітлення різних аспектів проблеми науковці пов'язують із пошуком змістового наповнення, моделей, програм, технологій, стратегій, форм і методів організації процесу безперервного професійного розвитку фахівця (В. Балакін, Я. Бельмаз, П. Бенеджам, М. Бен-Перетц, П. Гріммет, М. Деддз, Т. Десятов, Л. Еванс, С. Зеде, С. Клепко, І. Мартиненко, М. Ріс, Д. Сісен, Л. Хомич та ін.); феноменами лідерства, акмеологічної позиції, оволодінням освітнім менеджментом, інформаційно-комп'ютерними технологіями, педагогічними інноваціями (І. Богдан, А. Гарріс, І. Зязюн, М. Месер,

О. Петренко, Дж. Фальк, Л. Хенн і т.д.); особистісною активністю, самосвідомістю, суб'єктивністю й самотворенням педагога (Л. Анциферова, Є. Богданов, В. Зазикін, О. Кокун, Н. Кузьміна, С. Максименко, А. Маркова, Л. Мітіна, Є. Рогов, Т. Щербан та ін.).

До новітніх тенденцій у дослідженні складників професійного успіху та професіоналізації фахівця треба віднести вивчення сутності й ролі в цьому softskills. У сучасній науковій літературі ще не сформувалися усталені підходи й трактування названого поняття. Що більше, воно переважно викликано професійною практикою, яка спонукає до всебічного вивчення й висвітлення природи softskills, способів їх формування та вдосконалення. Принагідно слід назвати праці, у яких softskills представлені як умова ефективної професійної діяльності, мобільності і конкурентоспроможності представників різних спеціальностей (Л. Артемова, Г. Беленька, А. Богуш, Н. Гавриш, Н. Денисенко, Н. Длутунович, Л. Загородня, Л. Іванова, О. Кононко, К. Крутій, Н. Лисенко, І. Луценко, Т. Поніманська, Дж. Равен, Л. Савенкова, О. Семенов, О. Хазан, Г. Хар-Шай, та ін.). Низка досліджень уточнює місцесoftskills у складі різних компетентностей фахівця – особистісної, комунікативної, управлінської тощо (Ф. Ахмед, О. Воєділова, К. Коваль, Ц. Скаффіді, О. Скорнякова, А. Тютюнник, Л. Цапретц, В. Шипілов і т.д.), а також визначає специфіку softskills представників різних соціальних груп і професій (молодь, працівники соціономічних спеціальностей, маркетингової, управлінської, підприємницької сфер, – С. Андрущенко, О. Делія, К. Коваль, Н. Кучина, С. Наход, І. Суценко та ін. Водночас цілісного розуміння сутності softskills як умови оптимізації професійного розвитку педагогів закладів дошкільної освіти немає.

Метою статті є висвітлення сутності та ролі softskills у професійному становленні й розвитку педагогів ЗДО, процесу їхньої професіоналізації.

Методи дослідження. У роботі застосовані контент-аналіз для встановлення сутності, ролі, переліку softskills педагогів ЗДО, загальнологічні методи для аналізу, порівняння, аргументації, узагальнення та формулювання висновків за результатами теоретичного пошуку, а також емпіричні методи дослідження, що використовувалися для вивчення педагогічної практики, встановлення рівня володіння вихователями ЗДО softskills (спостереження, моделювання, опитування) тощо.

Виклад основного матеріалу. Викладене підтверджує актуальність названої проблеми для наукових розвідок, зацікавленість дослідників різними її аспектами. Водночас важливо розуміти реальний стан обізнаності педагогів-практиків закладів дошкільної освіти в питаннях сутності та призначення softskills як надпрофесійних навичок. Для цього ми опитали 79 вихователів ЗДО Бориспільського району Київської області та Кременецького району Тернопільської області.

Насамперед у педагогів ми запитали, чи знають вони, що таке softskills, попросили назвати їх різновиди та вказати, які з навичок найчастіше застосовуються у професійній діяльності. Прикро, але 74 % опитуваних зізналися, що не знають такого поняття, 17 % – чули цей термін, однак нічого більше не можуть сказати і лише 9 % – мають загальне уявлення про названі навички. Серед останніх переважна більшість вихователів не впевнені в достатньому рівні розвитку власних softskills, оскільки, на їхню думку, ніколи спеціально не розвивали їх. Щоб з'ясувати, якою мірою педагоги насправді володіють softskills, запропонували встановити наявність у них умінь, необхідних для виконання різних педагогічних завдань, назвати проблеми, які найчастіше виникають при цьому. У змодельованих педагогічних ситуаціях вихователі ЗДО мали: врегулювати конфлікт (з дитиною чи батьками), представити один зі своїх улюблених педагогічних методів, засобів та ін., узяти участь в обговоренні дискусійного питання, встановити рівень своєї організованості тощо. У такий спосіб, не називаючи вид softskills, який перевірявся, ми виявили, що найбільш розвинуті в педагогів комунікативні вміння (пояснюємо це специфікою педагогічної діяльності) – близько 53 % респондентів засвідчили достатній рівень їхнього розвитку, хоча проблеми виникають у процесі аргументації, особливо наведенні контраргументів, логічному викладі думок, нестандартному їх трактуванні (здебільшого вихователі послуговуються звичними, типовими, стандартними доказами, дуже обережно і невпевнено висловлюють власні думки, боячись помилитися). Ще складнішим виявилось завдання презентувати якийсь педагогічний інструмент: вихователі практично не володіють уміннями відеопрезентацій (здатні це зробити тільки 9 %), у супереч нашим очікуванням (передбачалася висока здатність педагогів виступати публічно), тільки 25 % респондентів зуміли правильно побудувати усну мініпрезентацію. Поширеними недоліками були: розгубленість, невміння триматися та впливати на аудиторію колег, незнання алгоритму й мети презентації,

шаблонність підходів тощо. У конфліктних ситуаціях у 89 % педагогів виявилися недостатній рівень конфліктологічної компетентності, асертивності, не володіння антиманіпулятивними стратегіями і т. д. Як зізнаються самі вихователі, майже всі мають проблеми з раціональним використанням часу, що призводить до нехтування особистих життів, своєчасним відпочинком, зниження ефективності професійної діяльності (Прогнозуємо і раннє професійне вигорання таких фахівців) тощо. Отже, робимо висновок про реальність існування проблеми сформованості softskills у вихователів ЗДО, стихійність їх вироблення та недостатність уваги до розвитку і вдосконалення цих навичок.

Водночас сучасна практика дошкільної освіти потребує від педагогів якісних softskills, оскільки пов'язана з безперервною насиченою комунікацією з різними людьми, емпатійною взаємодією, можливістю неординарних (позаштатних) ситуацій, творчим характером педагогічної діяльності, наявністю конфліктних ситуацій (діти, батьки, колеги), потребою у належному робочому тонусі, саморефлексії, самоорганізації, зі здатністю працювати в команді, високими очікуваннями соціуму, необхідністю піднесення престижу професії, презентацією власних здобутків. Така суперечність між вимогами освітньої галузі та реальним рівнем сформованості softskills у вихователів закладів дошкільної освіти потребує активних дій, системного й систематичного формування й розвитку останніх.

Коло softskills, які треба виробляти в педагогів ЗДО, передовсім має визначатися специфікою їхньої професійної діяльності, а також етапами професіоналізації фахівця. Як доводить досвід, рання професіоналізація, входження майбутнього фахівця у професійне середовище, якомога раніше опанування відповідних softskills – запорука пришвидшення та якісного професійного становлення особистості.

Насамперед зауважимо, що не існує єдиного сталого переліку softskills, оскільки кожен вид і сфера професійної діяльності вимагають своїх умінь [2]. У результаті контент-аналізу наявних наукових джерел спробуємо якнайповніше визначити поняття “softskills” як “м’яких”, соціальних навичок, універсальних, функціональних компетенцій, навичок XXI ст., саме педагогів закладів дошкільної освіти. Термін “softskills” зазвичай дослідники трактують як “перелік особистісних характеристик, пов’язаних зі здатністю успішно взаємодіяти з оточенням” [3, 163], “готовність, здатність і можливість особистості діяти в будь-яких мінливих умовах,

спираючись на власний досвід та інтуїцію” [6, 132], “сукупність навичок і особистих характеристик робітника, володіння якими призводить до досягнення успіху на робочому місці” [5], “нетехнічні компетенції, пов’язані з особистістю, відносинами та здатністю ефективно взаємодіяти з іншими” [7], “креативність, лідерські якості, уміння працювати в команді, організаторські здібності, системне мислення, емоційний інтелект, комунікація, робота з інформацією, мотивація” [4, 145], “соціальні навички особистості, ... міжособистісні, ... організаційні та вміння спілкування (комунікативні та управлінські)” [1, 187], “сукупність рис особистості, соціальних якостей, особистих звичок, доброзичливості й оптимізму, які відрізняють людей” [8, 147] тощо.

Услід за С. Находом, вважаємо за доцільне схарактеризувати комплекс softskills вихователя ЗДО за допомогою низки їхніх компонентів (комунікативний, прогностичний, інноваційний, акмеологічний) [6]. Підкреслимо, що науковці часто по-різному називають як самі навички (уміння, компетенції, компетентності), так і риси (якості, характеристики, властивості) особистості, пов’язані з ними. Комунікативному складнику softskills вихователя ЗДО відповідає значна кількість навичок (уміння емпатійно слухати, переконувати, встановлювати й підтримувати зв’язок, домовлятися, іти на компроміс, презентувати, публічно виступати, працювати в команді, вирішувати конфлікти і т. д.). Тобто для вихователя це основа педагогічної діяльності, розбудови всіх соціальних та професійних зв’язків. Очевидно, що формувати комунікативні softskills необхідно ще в допрофесійний період. Наявність комунікативних якостей є вагомим аргументом на користь вибору професії вихователя. Надалі на кожному етапі професіогенезу формуються актуальні для нього вміння і риси фахівця, щоразу ускладнюючись та оформлюючись у комунікативну компетентність та готовність до ефективного спілкування. Прогностичний компонент охоплює softskills, які сприяють побудові процесу виховання, розвитку дитини: оцінювання професійної ситуації, передбачення результату і труднощів, планування, керування розвитком вихованця (чи саморозвитком), пошук кращих варіантів, прогнозування наслідків впливу та формулювання рекомендацій тощо. Усі названі дії потребують від вихователя критичного, самостійного мислення, інтелектуальної гнучкості, професійної інтуїції, нестандартного погляду, творчості та ін. Розвиток прогностичних softskills педагога починається з формування навичок виконання елементарних логічних

операцій, оволодіння аргументацією, критичним оцінюванням, поступове вироблення вміння творчо й гнучко мислити, адаптуватися, передбачати наступні кроки, що з часом кристалізується у професійну інтуїцію та стратегічне планування. Тісно пов’язаний із цим складником softskills інноваційний компонент, що підносить фахівця на вищий рівень опанування професії: не просто відтворювати, а перетворювати, творити власну професійну реальність. Пошуково-творчий, дослідницький стиль навчання у всіх освітніх ланках допомагає особистості глибше оволодіти предметом, мислити нетривіально, відкриватися і прагнути нового. Усі названі різновиди softskills педагога впливають на його особистість, формуючи та вдосконалюючи її – виробляють позитивну мотивацію до саморозвитку, потребу самовдосконалюватися, безперервно навчатися, оволодівати професійно важливими компетентностями, якостями (self-менеджмент, самоконтроль, стресостійкість, асертивність, відповідальність, ініціативність, мобільність, лідерство, власна професійна позиція, філософія), пізнавати нове, працювати над собою, оптимально організовуючи свій час і простір, тим самим скеровуючи власний фаховий розвиток та запобігаючи професійному вигорянню. Такі вміння пов’язують із акмеологічним компонентом softskills. Активно формується він за умови усвідомлення педагогом себе у професії, прагнення до найвищих шаблів у ній, розуміння власної місії. Принагідно нагадаємо, що С. Наход [6] наголошує на емергентності й синергії названих компонентів, тому їх взаємопов’язане формування здатне істотно пришвидшити та якісно змінити процес професійного становлення й розвитку вихователя ЗДО. Як бачимо, комплекс softskills, котрі детермінують процес професіоналізації фахівця, спрямовані як на нього самого, так і на його оточення (персональні та інтерперсональні навички).

Отже, алгоритм формування й розвитку softskills педагога ЗДО тісно пов’язаний і відповідає загальновідомим етапам професіоналізації фахівця: 1) стадія допрофесіоналізму (оцінка власних здібностей, цілеспрямоване оволодіння необхідними для обраної професії знаннями і вміннями, опанування елементарних навичок спілкування, мислення, управління тощо); 2) стадія професійного становлення (свідоме оволодіння професією, набуття системи відповідних компетентностей, адаптація і занурення у професійне середовище, вироблення індивідуальних професійних рис); 3) стадія професіоналізму

SOFTSKILLS ЯК УМОВА ЕФЕКТИВНОЇ ПРОФЕСІОНАЛІЗАЦІЇ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

(максимальний фаховий розвиток, удосконалення всіх умінь, професійне самотворення).

На наш погляд, можна виокремити такі умови й агенти оптимізації процесу формування та розвитку softskills у педагогів ЗДО на різних етапах професіогенезу:

1) спрямованість усіх освітніх компонентів вищої школи на надпрофесійний рівень навичок майбутнього фахівця, врахування реалій майбутнього життя, вимог професійної сфери, запитів соціуму;

2) наявність позитивної мотивації на самотворення, необхідність постійної роботи над собою, особистої активності, ініціативи, діяльності “на межі можливостей” з огляду на безперервність процесу професійного розвитку/деградації;

3) можливість набуття softskills тільки у процесі власної діяльності, тобто завдяки своєму досвіду, пізнанню нового, потребі діяти інакше;

4) участь усіх агентів впливу у формуванні softskills особистості: спочатку закладу вищої освіти (викладацький і студентський колективи, самоврядні організації, відповідні структурні підрозділи, соціальні й психологічні служби, бази практик тощо), а потім закладу дошкільної освіти (педагогічний колектив, методичне об'єднання, адміністрація, психолог та соціальний педагог і т.д.);

5) взаємозв'язок, взаємовплив особистісних та професійних умінь і характеристик (особистість фахівця формується у процесі професійної діяльності, але водночас і змінює професійну реальність);

6) використання можливостей формальної та неформальної освіти для розвитку softskills (що вищим є рівень цих навичок, то більш індивідуального, нестандартного підходу й інструментів вони потребують для свого розвитку, вагомішою стає неформальна освіта);

7) бажана наявність кумира, майстра, до професійного рівня якого фахівець прагне, на чий досвід спирається на перших етапах свого професійного становлення, а також застосування інноваційних освітніх технологій, які потребують особистої активності, критичного мислення, комунікації, рефлексії тощо.

Викладений матеріал дає змогу зробити такі **висновки**. Професійна підготовка майбутнього вихователя закладу дошкільної освіти обов'язково має передбачати системне і систематичне формування в нього надпрофесійних навичок (softskills), що узгоджують особистісний та фаховий розвиток, відкривають перспективи ранньої професіоналізації здобувача (ще на етапі педагогічної практики), готують до складних

професійних реалій, закладають підвалини індивідуального стилю професійної діяльності. У вищій школі важливо сформувати у здобувачів позитивну мотивацію до самовдосконалення, потребу в самореалізації в усіх сферах життя, відповідальність за його якість і результат власних дій. Сучасний педагог – це передусім той, хто розбудував та реалізував себе, хто пройшов (проходить) шлях особистісних трансформацій, усвідомлює складність таких перетворень і готовий допомогти іншому здолати ці труднощі.

Проведене дослідження не є вичерпним, а потребує подальшого пошуку нового змісту, ефективних інструментів, новітніх форм і методів формування softskills на кожній стадії професіоналізації педагогів закладів дошкільної освіти.

ЛІТЕРАТУРА

1. Делія О. Особистість керівника як чинник ефективного управління. *Економічний аналіз*. 2012. Т. 11(2). С. 187–189.

2. Длугунович Н.А. Softskills як необхідна складова підготовки іт-фахівців. *Вісник Хмельницького національного університету. Технічні науки*. 2014. № 6. С. 239–242. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vchnu_tekh_2014_6_47 (дата звернення 22.01.2022).

3. Коваль К. Розвиток “softskills” у студентів – один із важливих чинників працевлаштування. *Вісник Вінницького політехнічного інституту*. 2015. № 2. С. 162–167.

4. Коляда Н., Кравченко О. Практичний досвід формування “soft-skills” в умовах закладу вищої освіти. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2020. № 3(27). С. 137–145.

5. Мозгова Г.В., Євтушенко В.А., Мозгова А.Д. Формування softskills фахівця в галузі маркетингу на основі компетентнісного підходу. *Економіка та суспільство*. Випуск 22. 2020. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/98/93>. (дата звернення 01.02.2022).

6. Наход С.А. Значущість “softskills” для професійного становлення майбутніх фахівців соціономічних професій. *Науковий часопис Національного педагогічного університету ім. М.П. Драгоманова. Серія : Педагогічні науки: реалії та перспективи*; Київ, Вип. 63. 2018. С. 131–136.

7. Stewart C., Wall, A., & Marciniac, S. Mixed signals: Do college graduates have the soft skills that employers want? In *Competition Forum*. American Society for Competitiveness. 2016. 14(2), 276–281. Available at: <https://www.researchgate.net/publication/316066488>. (Дата звернення 30.01.2022).

8. Schulz, B. The importance of softskills: Education beyond academic knowledge. *Nawa Journal of Communication*. 2008. № 2(1). P. 146–154.

REFERENCES

1. Deliiia, O. (2012). Osobystist kerivnyka yak chynnyk efektyvnoho upravlinnia [Identity of the Director as a Factor of Management]. *Economic Analysis*. Vol. 11(2), pp. 187–189. [in Ukrainian].

2. Dluhunovych, N.A. (2014). Softskills yak neobkhidna skladova pidhotovky it-fakhivtsiv [Softskills as a necessary component of training IT specialists]. *Bulletin of Khmelnytsky National University. Technical sciences*. No. 6. pp. 239–242. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vchnu_tekh_2014_6_47. (Accessed 22 Jan. 2022). [in Ukrainian].

3. Koval, K.O. (2015). Rozvytok “softskills” u studentiv – ody z vazhlyvykh chynnykiv pracevlashtuvannia [Development of “softskills” for students is one of important factors of employment]. *Bulletin of Vinnytsia Polytechnic Institute*, No. 2, pp. 162–167. [in Ukrainian].

4. Koliada, N. & Kravchenko, O. (2020). Praktychnyj dosvid formuvannia “soft-skills” v umovakh zakladu vyshhoi osvity [Practical Experience of “Soft-Skills” Formation in Terms of Higher Education Institution]. *Humanities science*

current issues. No. 3(27), pp. 137–145. [in Ukrainian].

5. Mozghova, H.V., Yevtushenko, V.A. & Mozghova, A.D. (2020). Formuvannia softskills fakhivtsia v haluzi marketynhu na osnovi kompetentnisnoho pidkhodu [Forming a softskills marketing specialist based on a competency-based approach]. *Economy and Society*. Vol. 22. Available at: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/98/93>. (Accessed 01 Feb. 2022). [in Ukrainian].

6. Nakhod, S.A. (2018). Znachushchist “softskills” dlia profesiinoho stanovlennia maibutnikh fakhivtsiv sotsionomichnykh profesii [Significance of “softskills” for the professional development of future professionals in socionomic professions]. *Scientific journal of Dragomanov National Pedagogical University. Series: Pedagogical Sciences: realities and perspectives*. Kyiv, Vol. 63, pp. 131–136. [in Ukrainian].

7. Stewart, C., Wall, A. & Marciniak, S. (2016). Mixed signals: Do college graduates have the softskills that employers want? In *Competition Forum*. American Society for Competitiveness, 14(2), 276–281. Available at: <https://www.researchgate.net/publication/316066488>. (Accessed 30 Jan. 2022). [in English].

8. Schulz, B. (2008). The importance of softskills: Education beyond academic knowledge. *Nawa Journal of Communication*, No. 2(1), pp. 146–154. [in English].

Стаття надійшла до редакції 30.03.2022

“З усіх творінь найпрекрасніше – людина, що отримала прекрасне виховання”.

Епіктет
давньогрецький філософ

“Кожне слово вихователя повинно нести в собі добро, справедливість і красу – в цьому суть наших повчань”.

Василь Сухоминський
педагог, публіцист, письменник

“Чітка мета – перший крок до будь-якого досягнення”.

Вільям Клімент Стоун
американський бізнесмен, меценат

“Багато чого не зробиш, поки не вивчишся. Але багато треба зробити, щоб навчитись”.

Конфуцій
давньоқытайський філософ

